

نقش رفتارهای نوع دوستانه و گرایشات مذهبی در پیش‌بینی مشارکت اجتماعی و سیاسی دانش‌آموزان دبیرستان‌های اردبیل

محمدرضا مولائی^۱

چکیده

هدف این مطالعه توصیفی، تعیین نقش رفتارهای نوع دوستانه و گرایشات مذهبی در پیش‌بینی مشارکت اجتماعی و سیاسی دانش‌آموزان مقطع متوسطه اردبیل بود. نمونه پژوهش، شامل ۳۹۵ دانش‌آموز دختر و پسر شاغل به تحصیل در پایه‌های سوم و چهارم بود که به صورت تصادفی ساده انتخاب شده بودند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های رفتار نوع دوستانه و گرایشات مذهبی و چک لیست مشارکت اجتماعی و سیاسی استفاده شد. نتایج پژوهش که با روش همبستگی تحلیل شد نشان داد که نوع دوستی و گرایش عملی به مذهب با مشارکت اجتماعی همبستگی معناداری دارد، در صورتی که فقط نوع دوستی با مشارکت سیاسی همبستگی مثبت معنی‌داری دارد. تحلیل رگرسیون چند متغیری نشان داد که ۲۱/۸ درصد واریانس مربوط به مشارکت اجتماعی و ۱۱/۱ درصد واریانس مربوط به مشارکت سیاسی از طریق رفتارهای نوع دوستانه و گرایشات مذهبی تبیین می‌شود. نتایج نشان می‌دهد که افزایش سطح رفتارهای نوع دوستانه و تقویت گرایشات مذهبی، می‌تواند مشارکت اجتماعی و سیاسی را افزایش دهد.

واژه‌های کلیدی: رفتار نوع دوستانه، گرایش مذهبی، مشارکت اجتماعی، مشارکت سیاسی

۱- نویسنده‌ی رابط: عضو هیأت علمی گروه معارف اسلامی، دانشگاه محقق اردبیلی (mrmolaie@gmail.com)

تاریخ دریافت مقاله: ۹۲/۳/۲۸

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۳/۳/۱۲

مقدمه

زندگی اجتماعی بخش غیر قابل تفکیک از دوره‌ی زندگی انسان‌ها است. امروزه حضور و مشارکت فعال اجتماعی، جزئی از ضرورت‌های زندگی شهروندی به حساب می‌آید که دارای آثار و نتایج قابل توجه فردی و اجتماعی است. مشارکت از آن جهت که ابزار اصلی برای توزیع مجدد قدرت در داخل یک مجموعه انسانی است (فلورز، روانو و فانچال^۱، ۲۰۰۹)، می‌تواند مانع بروز بسیاری از تنش‌ها در روابط میان قدرت اجتماعی و قدرت سیاسی شود. رویکرد ساختاری کارکردی که از منظر نظام‌مندی و کارکردی مشارکت را تعریف می‌کند، مشارکت را فرایندی می‌داند که در آن اجزاء و عناصر متشکله نظام به گونه‌ای کارکرد دارند که به ثبات و موازنه اجتماعی منجر می‌شود (غفاری، ۲۰۱۲). نظام‌های اجتماعی مطلوب، نظام‌هایی هستند که پیوسته زمینه‌های مشارکت فزاینده شهروندان را باز تعریف و باز تولید نموده و براساس تحقق مشارکت آنان استقرار یافته باشند. مشارکت اجتماعی باعث توسعه و ضامن حرکت و پویایی یک جامعه می‌گردد (مظلوم خراسانی، نوغانی، خلیفه، ۲۰۱۲). جوامعی که سازه‌های گفتمانی مشارکت‌پذیرانه در مهندسی فرهنگی و اجتماعی آنها، طراحی و اجرایی شده است، زمینه انطباق نظامات و قوانین منطبق با نیازها و واقعیت‌های اجتماعی در آنها فراهم شده و میزان تضادها و درگیری‌های اجتماعی کاهش می‌یابد. پالونمی و وانیو^۲ (۲۰۱۱) ثابت کرده‌اند که افزایش مشارکت‌های شهروندان، شایستگی و قابلیت‌های مشارکتی آنان را ارتقاء بخشیده و اعتماد سازمانی را در آنان افزایش می‌دهد که این هر دو در توسعه جامعه مدنی و دموکراتیک تاثیرگذار هستند.

لگ - جونز و مور^۳ (۲۰۱۲) معتقدند که مشارکت اجتماعی تجسم رفتاری - ساختاری از سرمایه اجتماعی است که می‌تواند روند توسعه یکپارچگی اجتماعی را تسهیل کند. این کارکرد

---

1. Flores, Ruano & Funchal

2. Paloniemi & Vainio

3. Legh-Jones & Moore

سبب شده است تا چاولا و هفت^۱ (۲۰۰۲) توصیه کنند که محیط سیاسی باید مشارکت را تشویق و به افراد فرصت پرورش دادن توانایی‌های خود را بدهد. اوبرادویچ و ماستن^۲ (۲۰۰۷) عنوان کرده‌اند که افزایش مشارکت فعال جوانان می‌تواند پیامدهای بلند مدتی برای مشارکت اجتماعی داشته باشد و ورود به فعالیت‌های مشارکتی در دوره نوجوانی و جوانی، می‌تواند علاقه‌مندی به مشارکت مدنی در بزرگسالی را پیش‌بینی کند. ماجر و نواک^۳ (۲۰۱۲) معتقدند در این فرآیند، جوانان فرصت تجربه دموکراسی و توسعه دانش، مهارت و نگرش را به دست می‌آورند و این تجربه آنها را قادر می‌کند به شهروندانی مطلع، مسئول و مشارکتی تبدیل شوند. کاهن و اسپرت^۴ (۲۰۰۸) اواخر نوجوانی را یک دوره مهم و حیاتی برای توسعه جهت‌گیری‌های سیاسی و اجتماعی ذکر کرده‌اند و سیدامامی (۲۰۰۷) شکل‌گیری علاقه‌مندی به آن را تا اندازه زیادی در سنین پایین می‌داند. علاقه‌مندی جوانان به رفتارهای مشارکتی، حاصل نوع و کیفیت هنجارها و منابع اجتماعی در دسترس جوانان و میزان ارتباط و تعهد آنان به این منابع، تحت عنوان سرمایه اجتماعی است که تشکر و معینی (۲۰۰۲) آن را به عنوان ذخیره و منبعی سودمند، سبب تسهیل کنش‌های کنشگران ذکر کرده‌اند.

ایجاد علاقه به مشارکت در میان نوجوانان و جوانان، که در قالب وضعیتی فرآیندی در طول زمان ایجاد می‌شود (اودانل و توبل^۵، ۲۰۰۷) می‌تواند در بلند مدت به ترویج تعاملات مسالمت‌آمیز اجتماعی و سیاسی و توسعه خصوصیات متناسب با رفتارهای شهروندی کمک شایانی بکند. گوسلینگ^۶ (۲۰۰۸) معتقد است الگوهای رفتاری را می‌توان با ارجاع به نوع شخصیت اساسی

1. Chawla & Heft
2. Obradovic & Masten
3. Mager & Nowak
4. Kahne & Sporte
5. O'Donnell & Tobbell
6. Gosling

افراد توضیح داد. گربر، هابر، دوهرتیود اولینگ^۱ (۲۰۱۰) شکل‌گیری شخصیت فرد را تحت تاثیر تجارب خانوادگی، عوامل فرهنگی و تجربه‌های کاری و آموزشی دانسته‌اند. در این پژوهش نقش دو ویژگی شخصیتی دانش‌آموزان شامل رفتارهای نوع دوستانه و گرایش‌ات مذهبی در پیش‌بینی علاقه‌مندی آنان به رفتارهای مشارکتی مورد بررسی قرار گرفته است. رفتارهای نوع دوستانه^۲ رفتارهایی هستند که در سطح فردی با هدف کمک به رفع بحران از زندگی دیگران و در سطح اجتماعی با هدف مساعدت به حفظ آرامش و رشد و بالندگی جامعه انجام می‌شود. از نظر کنت^۳ نوع دوستی شالوده زندگی در جامعه است (اسکات و سگلو^۴، ۲۰۰۷، به نقل از احمدی، ۲۰۰۹). رفتار نوع دوستی حاصل خود تنظیمی و خود کنترلی یعنی سازه‌های صفت شخصیتی وظیفه‌شناسی است (کاسپی، رابرتز و شاینر^۵، ۲۰۰۵، به نقل از قره باغی، وفایی، الهیاری و بهرامی احسان، ۲۰۱۲). در آموزه‌های دینی از نوع دوستی به عنوان یکی از عوامل تقویت کننده همبستگی اجتماعی و مشارکت عمومی در سطح نظری و عملی یاد شده است (باقی نصرآبادی، ۲۰۰۵). زتلر، هیلینگ و هابریش^۶ (۲۰۱۱) در مطالعه‌ای مقایسه‌ای میان رفتار رای دهندگان آلمانی قبل و بعد از برگزاری انتخابات، نشان داده‌اند که گرایش‌های نوع دوستانه می‌تواند ضوابط حاکم بر عرصه‌های نگرشی و رفتاری را در حوزه سیاست پیش‌بینی کند.

گرایش مذهبی^۷ به عنوان دومین متغیر پیش‌بین در پژوهش حاضر، به وجود نوعی از ظرفیت و علاقه‌مندی نسبت به اصول و آموزه‌های دینی در افراد در ابعاد مختلف آن دلالت می‌کند. گرایش مذهبی به طور کلی، صرف نظر از کیفیت و عمق نفوذ آن، بر باور، نگرش، تلقی و نوع و رفتار

1. Gerber, Huber, Doherty & Dowling
2. Altruism
3. August Comte
4. Scot & Seglow
5. Caspi, Roberts & Shiner
6. Zettler, Hilbig & Haubrich
7. religious orientation

فردی و اجتماعی افراد تاثیر گذار است و می‌تواند در روند شکل‌گیری و جهت‌گیری تعاملات و رفتارهای اجتماعی نقشی تعیین‌کننده ایفا کند (زتزر و همکاران، ۲۰۱۱). رفتارها و عقاید مذهبی تاثیر مثبتی در معنادار کردن زندگی دارند (صیادی، جمالی، میرغفوری، ۲۰۰۷). انسان امروز با آگاهی و بینش این واقعیت را دریافته است که بدون معنویت تنها می‌ماند و به پوچی و درماندگی خواهد رسید (موسوی، اسلام دوست، غباری بناب، ۲۰۱۱). لاولند، سیکینک، مایر و راکلیف^۱ (۲۰۰۵) نشان داده‌اند جنبه‌های اعتقادی و نیایشی دین با مشارکت در جامعه مدنی ارتباط دارد. پژوهش درایسکل، امبری و لیون^۲ (۲۰۰۸) نشان می‌دهد که باورهای مذهبی با مشارکت سیاسی در سطح ملی به صورت قابل توجهی ارتباط مثبت دارد، در حالی که آیزر و هوستیتر^۳ (۲۰۰۸) به این نتیجه رسیدند که میان باورهای دینی و مشارکت سیاسی ارتباط منفی برقرار می‌باشد.

مدل نظری پژوهش بر اساس این تحلیل عملیاتی شکل گرفته که چون دین و آموزه‌های مذهبی از جمله پایه‌های اصلی شکل‌دهنده گفتمان حاکم بر جامعه و فرهنگ ایرانی به حساب می‌آیند و هنجارهای دینی نقشی تعیین‌کننده در شکل‌دهی نظام فکری و اجتماعی ایران دارند، می‌توان انتظار داشت که متغیرهای انتخاب شده، در فرآیندی هم‌افزایانه زمینه‌های بروز رفتارهای مشارکتی را مورد تاثیر مثبت قرار دهند. به ویژه که آموزه‌های منشعب از جریان اصلی اندیشه دینی در ایران، رویکردی جامعه‌گرایانه و اجتماعی دارد. بر این اساس، این فرضیه شکل گرفته که وجود گرایش مذهبی در افراد و التزام به دال‌های اخلاقی آن، از جمله پای‌بندی به رفتارهای نوع دوستانه و ایثارگرایانه، با تقویت انگیزه‌های مشارکت‌جویی، به گسترش رفتارهای مشارکتی افراد در امور اجتماعی و سیاسی منجر می‌شود. بر این اساس، این پژوهش درصدد تعیین نقش رفتارهای نوع دوستانه و گرایشات مذهبی در پیش‌بینی مشارکت اجتماعی و سیاسی دانش‌آموزان مدارس شهرستان اردبیل برآمده است.

1. Loveland, Sikkink, Myers & Radcliff

2. Driskell, Embry & Lyon

3. Ayers & hofstetter

روش

پژوهش حاضر یک مطالعه‌ی توصیفی است که با روش همبستگی صورت گرفته است. در این پژوهش رفتارهای نوع دوستانه و گرایشات مذهبی به عنوان متغیرهای پیش‌بین و مشارکت اجتماعی و سیاسی به عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شده است.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه آماری این پژوهش، دانش‌آموزان شاغل به تحصیل در دبیرستان‌های ناحیه یک اردبیل بود. حجم نمونه شامل نفر ۳۹۵ دانش‌آموز دختر و پسر شاغل به تحصیل در ۵ دبیرستان که به صورت تصادفی ساده از میان مدارس ناحیه یک اردبیل انتخاب و در هر کدام از مدارس انتخابی، کلاس‌ها به صورت تصادفی از لیست کلاس‌های مدرسه انتخاب گردید. ۵۲/۴٪ جامعه آماری دانش‌آموز پسر و ۴۷/۶٪ دانش‌آموز دختر بودند. همچنین ۶۳/۳٪ دانش‌آموزان در پایه چهارم مقطع متوسطه و ۳۶/۷٪ در پایه سوم مقطع متوسطه مشغول به تحصیل بودند. برای جمع‌آوری اطلاعات از ابزارهای زیر استفاده شد:

پرسشنامه رفتار نوع دوستانه^۱: رفتار نوع دوستانه به عنوان مجموعه‌ای از پاسخ‌های نمره‌گذاری شده به ۲۳ سوال، محاسبه می‌شود (فوجیوارا^۲، ۲۰۰۷). پاسخ‌ها به هر سوال از ۰ تا ۱۰ نمره‌گذاری شده و نمره ۱۰ به بالاترین درجه از رفتار نوع دوستانه دلالت دارد. بالاترین نمره در این آزمون ۴۰ است. آلفای کرونباخ این مقیاس ۰/۸۰ به دست آمده است (روسی، ۲۰۰۴، به نقل از فوجیوارا، ۲۰۰۷).

پرسشنامه گرایشات مذهبی آلپورت^۳: این پرسشنامه دارای ۲۰ گویه است که توسط آلپورت تهیه شده است. پایایی این پرسشنامه به دست جان بزرگی با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۷۴ و توسط مختاری و همکاران ۰/۷۱ برآورد شده است (حاجلو، رضایی شریف، واحدی، ۲۰۱۲).

1. Altruistic Behavior
2. Fujiwara
3. Alports Religious Orientation scale

طبق تحقیق آلپورت، همبستگی بین ماده‌های جهت‌گیری مذهبی درونی با ماده‌های جهت‌گیری مذهبی بیرونی ۰/۲۱- بود (منصور نژاد و کجباف، ۲۰۱۱).

چک لیست‌های مشارکت اجتماعی و سیاسی: این چک لیست را محقق برای سنجش مشارکت اجتماعی و سیاسی دانش‌آموزان ساخته است و شامل ۳۷ سوال بود که پاسخگویان برای پاسخ این سوالات باید یکی از گویه‌های اصلاً، تا حدودی و زیاد را انتخاب می‌کردند. ضریب آلفای کرونباخ این چک لیست در این پژوهش، ۰/۷۲ به دست آمده است.

روش اجرا: با هماهنگی با سازمان آموزش و پرورش اردبیل و انتخاب نمونه از دبیرستان‌های ناحیه یک اردبیل، ضمن برگزاری جلسه توجیهی در هر یک از کلاس‌های نمونه، پرسشنامه‌ها در مدت زمانی ۲۵ دقیقه در اختیار پاسخگویان قرار گرفت و پس از تکمیل و جمع‌آوری، داده‌ها بازمینی و کدگذاری شده و با استفاده از نرم افزار SPSS تجزیه و تحلیل گردید.

نتایج

جدول ۱. میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش در دانش‌آموزان پسر و دختر

P	F	MS	df	دختر		پسر		متغیرها
				SD	M	SD	M	
۲۰۸	۰/۴۵۶	۸/۴۳	۱	۳/۷۵	۱۹/۷۰	۴/۷۹	۱۹/۳۸	مشارکت سیاسی
۰/۰۱۸	۰/۰۰۷	۱/۰۲	۱	۱۰/۹۴	۷۱/۱۶	۱۲/۵۸	۷۱/۲۷	مشارکت
۰/۴۴۸	۱/۰۴۹	۲۳۵/۹۰	۱	۱۲/۶۹	۸۳/۵۸	۱۷/۰۱	۸۵/۲۷	نوع دوستی
۰/۱۰۴	۱/۵۰۸	۳۵/۰۴	۱	۴/۸۲	۲۳/۸۹	۴/۸۱	۲۳/۲۴	مذهبی (ظاهری)
	۱۸/۸۷**	۵۵۸/۳۳	۱	۴/۴۷	۳۸/۴۷	۶/۲۶	۴۱/۰۷	مذهبی (اعتقادی)

جدول ۱ میانگین و انحراف معیار متغیرهای رفتارهای نوع دوستانه و گرایش مذهبی (ظاهری و اعتقادی) و مشارکت اجتماعی و سیاسی دانش‌آموزان پسر و دختر را نشان می‌دهد. تحلیل واریانس چند متغیری نشان داد که فقط بین گرایش مذهبی اعتقادی در دانش‌آموزان دختر و پسر تفاوت وجود دارد.

جدول ۲. ضریب همبستگی پیرسون بین رفتارهای نوع دوستانه و گرایش‌های مذهبی با مشارکت اجتماعی و سیاسی

مشارکت اجتماعی	مشارکت سیاسی	گرایش عملی به مذهب	گرایش ظاهری به مذهب	نوع دوستی	متغیرها
				۱	نوع دوستی
			۱	۰/۱۹۰**	گرایش ظاهری به مذهب
		۱	-۰/۲۲۱**	۰/۳۰۰**	گرایش عملی به مذهب
	۱	۰/۰۶۵	-۰/۰۴۹	۰/۳۴۲**	مشارکت سیاسی
۱	۰/۳۵۷**	۰/۳۲۷**	-۰/۰۳۷	۰/۴۰۹**	مشارکت اجتماعی

**P<۰,۰۱

نتایج مندرج در جدول ۲ نشان می‌دهد که نوع دوستی ($I=۰/۴۰۹$)، گرایش عملی به مذهب ($I=۰/۳۲۷$) با مشارکت اجتماعی همبستگی معناداری دارد، در صورتی که فقط نوع دوستی ($I=۰/۳۴۲$) با مشارکت سیاسی همبستگی مثبت معنی‌داری دارد. برای مشخص نمودن میزان تاثیر متغیرهای رفتارهای نوع دوستانه و گرایش‌های مذهبی (ظاهری و عملی) به عنوان متغیر پیش‌بین بر مشارکت اجتماعی و سیاسی دانش‌آموزان به عنوان متغیر ملاک، اطلاعات وارد معادله رگرسیون شدند.

جدول ۳. نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیری رفتارهای نوع دوستانه و گرایش‌های مذهبی بر مشارکت اجتماعی

T(P)	ضرایب غیر استاندارد		R ²	R	متغیرهای پیش‌بین
	BETA	B SE			
۹/۶۸۶ (۰/۰۰۰)		۵۷/۴۸۰ ۵/۹۳۴	۰/۲۱۸	۰/۴۶۷	Constant
-۶/۱۹۹ (۰/۰۰۰)	-۰/۳۲۱	-۰/۶۷۸ ۰/۱۰۹			مذهبی اعتقادی
۱/۳۱۸ (۰/۱۸۹)	۰/۰۷۰	۰/۱۷۲ ۰/۱۳۰			مذهبی ظاهری
۶/۸۳۸ (۰/۰۰۰)	۰/۳۵۰	۰/۲۷۴ ۰/۰۴۰			نوع دوستی

جدول ۳ نشان می‌دهد ۲۱/۸ درصد واریانس مشارکت اجتماعی از طریق رفتارهای نوع دوستانه و گرایشات مذهبی (ظاهری و اعتقادی) تبیین می‌شود. ضرایب بتای رفتارهای نوع دوستانه ($\beta=0/350$) نشان می‌دهد که این متغیر می‌تواند تغییرات مربوط به مشارکت اجتماعی را به صورت معنی‌داری پیش‌بینی کند.

جدول ۴. نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیری رفتارهای نوع دوستانه و گرایشات مذهبی (ظاهری و اعتقادی) بر مشارکت سیاسی

T(P)	ضرایب غیر استاندارد		R2	R	متغیرهای پیش‌بین
	BETA	B SE			
۴/۳۴۶ (۰/۰۰۰)	—	۹/۹۳۶ ۲/۲۸۶	۰/۱۱۱	۰/۳۳۴	Constant
-۱/۱۰۵ (۰/۲۷۰)	-۰/۰۵۹	-۰/۰۴۶ ۰/۰۴۱			مذهبی اعتقادی
-۰/۴۸۹ (۰/۶۲۵)	-۰/۰۲۷	-۰/۰۲۴ ۰/۰۴۹			مذهبی ظاهری
۶/۴۳۰ (۰/۰۰۰)	۰/۳۴۴	۰/۱۰۰ ۰/۰۱۶			نوع دوستی

جدول ۴ نشان می‌دهد ۱۱/۱ درصد واریانس مشارکت سیاسی از طریق رفتارهای نوع دوستانه و گرایشات مذهبی (ظاهری و اعتقادی) تبیین می‌شود. ضرایب بتای رفتارهای نوع دوستانه ($\beta=0/344$) نشان می‌دهد که این متغیر می‌تواند تغییرات مربوط به مشارکت سیاسی را به صورت معنی‌داری پیش‌بینی کند. مقایسه نتایج جدول‌های ۳ و ۴ نشان می‌دهد نقش رفتارهای نوع دوستانه و گرایشات مذهبی (ظاهری و اعتقادی) در تبیین واریانس مشارکت اجتماعی بیشتر از مشارکت سیاسی است.

بحث و نتیجه‌گیری

از آنجا که جوانان در مرحله افزایش مهارت خود در سیاست‌های محیطی قرار دارند،

زمینه‌سازی برای مشارکت آنها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (پالونمی و همکاران، ۲۰۱۱). این پژوهش به دنبال تعیین نقش رفتارهای نوع‌دوستانه و گرایش‌های مذهبی در پیش‌بینی مشارکت اجتماعی و سیاسی دانش‌آموزان دبیرستانی بود. نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که بین رفتارهای نوع‌دوستانه با مشارکت اجتماعی و مشارکت سیاسی همبستگی معناداری وجود دارد. دورکیم معتقد است نوع دوستی یک‌ترین دل‌پذیر برای زندگی اجتماعی نیست بلکه برای همیشه مبنای اساسی آن خواهد بود (پیلیاوین و چارنگک^۱، ۱۹۹۱). این نتیجه در راستای نتایج پژوهش روزنوم، ولز، ویزکولیب، براس، کرنان و هوریتز^۲ (۲۰۰۵) که در آزمایش‌های بالینی، تاثیر نوع دوستی بر مشارکت را نشان داده‌اند و نیز پژوهش فولر و کام^۳ (۲۰۰۷) که نقش نوع دوستی را در افزایش مشارکت سیاسی به طور قابل توجهی موثر دانسته‌اند، قرار می‌گیرد. فولر (۲۰۰۶) در پژوهشی نشان داده که کسانی که دغدغه‌های بهبود زندگی و رفاه دیگران را دارند از انگیزه‌های قوی‌تری برای مشارکت در انتخابات برخوردارند. اصولاً رفتارهای نوع‌دوستانه، حداقل در بخشی از ساختار خود، حاوی نگرش‌های اجتماعی و مسئولیت‌محورانه هستند (شکوری، ۲۰۰۷) و گرایش شهروندان به انجام این گونه رفتارها می‌تواند میزان گرایش به انجام مشارکت‌های اجتماعی را افزایش دهد. نتایج همچنین نشان داد که گرایش عملی به مذهب با مشارکت اجتماعی و سیاسی همبستگی معناداری دارد. این نتیجه با پژوهش شکوری (۲۰۰۷) که تاثیر مذهبی بودن را بر مشارکت نشان داده و نیز یافته پژوهشی صیادی و همکاران (۲۰۰۷) که تاکید می‌کند با افزایش میزان اعتقادات مذهبی، روحیه مسئولیت‌پذیری در افراد تقویت می‌شود، همخوانی دارد. توصیه آموزه‌های دینی به مواردی مانند مشورت، تعاون و همکاری و احساس مسئولیت در برابر جامعه، از جمله مواردی است که پابندی عملی به آنها می‌تواند میزان گرایش به رفتارهای مشارکتی در حوزه‌های اجتماعی

1. Piliavin & Charng
2. Rosenbaum, Rosenbaum, Wellsb, Viscolib, Brassc, Kernanb & Horwitzd
3. Fowler & Kam

را افزایش دهد.

در ارتباط با نقش متغیرهای ملاک در پیش‌بینی مشارکت سیاسی، یافته‌های پژوهش نشان داد که فقط نوع دوستی با مشارکت سیاسی همبستگی مثبت معنی‌داری دارد و نقش گرایشات مذهبی در پیش‌بینی آن مورد تایید قرار نگرفت. این نتیجه با یافته سید امامی (۲۰۰۷) که نشان می‌دهد: رابطه ضعیفی میان مذهبی بودن و مشارکت سیاسی وجود دارد، همخوانی دارد و در راستای پژوهش لاولند و همکاران (۲۰۰۵) و زتلر و همکاران (۲۰۱۱) قرار می‌گیرد. هر چند امام‌جمعه‌زاده، محموداوغلی و عیسی‌نژاد (۲۰۱۰) به این نتیجه رسیده‌اند که میان سطح دینداری و مشارکت سیاسی ارتباط وجود دارد. همچنین هاشمی، فولادیان و فاطمی امین (۲۰۰۹) معتقدند هر چه افراد مذهبی‌تر باشند مشارکت سیاسی آنان بیشتر خواهد بود و عنوان کرده‌اند که ۱۲/۸ درصد واریانس مشارکت سیاسی افراد به وسیله درجه مذهبی بودن آنان تبیین می‌شود. به نظر می‌رسد تفاوت در نتایج یافته‌های پژوهش‌ها، تحت تاثیر تفاوت برداشت افراد مورد بررسی از مفهوم و ابعاد دینداری قرار داشته است. در یکی از برداشت‌ها، دین به عنوان مجموعه احکام عبادی و قابل کاربست در زندگی فردی دانسته می‌شود که برداشتی انزوا طلبانه و صوفی مسلکانه از دین است و اگر این تفسیر از دین به عنوان جریان رسمی دینداری در جامعه مورد استفاده قرار گیرد، می‌تواند بر کاهش میزان علاقه‌مندی و گرایش به رفتارهای مشارکتی تاثیر بگذارد و دینداران را از گرایش به انجام چنین رفتارهایی باز دارد. در حالی که در برداشتی جامع‌تر از دین، بخش اعظمی از آموزه‌های دینی معطوف به جامعه و امور اجتماعی می‌باشد. امروزه ترجمان معرفتی اصول و مبانی دینی در جامعه ایرانی، به صورت گسترده‌ای اجتماعی است و مشارکت اجتماعی و سیاسی افراد علاوه بر وظیفه‌ای شهروندی، به عنوان وظیفه‌ای دینی نیز مطرح می‌باشد. در حالی که در بسیاری از جوامع غربی و کشورهای اسلامی، دال‌های بکار گرفته شده از دین در فرآیند جامعه‌پذیری رسمی افراد، عموماً به سمت غیر اجتماعی کردن آموزه‌های دینی میل کرده است.

محدود بودن نمونه به تعدادی از مدارس، استفاده از پرسشنامه برای جمع‌آوری اطلاعات و

اجرا شدن پژوهش فقط در مدارس سطح شهر اردبیل از مهمترین محدودیت‌هایی است که این پژوهش با آن مواجه بود. با عنایت به اینکه امروزه رفتارهای مشارکتی به عنوان یک ضرورت اجتماعی، «از مهم‌ترین ارکان توسعه» (هاشمی و همکاران، ۲۰۰۹)، با «منطق واکنش در برابر تمرکزگرایی، دیوان‌سالاری، انعطاف‌ناپذیری و در دسترس نبودن دولت» (میدگلی، ۱۹۸۳)، به نقل از عیوضی و فتحی، ۲۰۱۳)، مطرح می‌باشد و از کارکردهای متنوعی در خصوص مشروعیت‌سازی، ایجاد وفاق و تعامل میان قدرت سیاسی و اجتماعی و در نتیجه تحقق ثبات و آرامش اجتماعی برخوردار است، جا دارد مسئولان و تصمیم‌گیرندگان عرصه‌های مهندسی فرهنگی کشور، برای افزایش علاقه‌مندی به رفتارهای مشارکتی در میان شهروندان، به ویژه دانش‌آموزان، به عنوان افرادی که در میان مدت وارد عرصه‌های اجتماعی و سیاسی خواهند گردید، توجه ویژه‌ای به تقویت مبانی و اصول مرتبط با افزایش رفتارهای نوع دوستانه، که ارتباط آن با علاقه‌مندی به رفتارهای مشارکتی در این پژوهش اثبات گردید، بنمایند. به نظر می‌رسد توجه به ابعاد و آموزه‌های تاکید‌کننده بر ابعاد اجتماعی دین اسلام، که بر ضرورت هر دو متغیر پیش‌بین به‌طور توأمان، در مبانی و معارف آن تاکید شده است، به عنوان یکی از مولفه‌های موثر در این زمینه تاثیر گذار باشد. طبیعی است که سرمایه‌گذاری امروز برای رشد رفتارهای مشارکتی شهروندان، می‌تواند تضمینی برای ثبات، توسعه و امنیت اجتماعی در آینده باشد.

References

- Ahmadi, S. (2009). A study on altruism in daily social relationships and the effective Factors. *Iranian Journal of Sociology*, 26(2), 87-108. (Persian).
- Ayers, J. W. & Hofstetter, C. R. (2008). American muslim political following: religious Belief, political resources, social structures and political awareness. *Politics and Religion*, 1(1), 3-26.
- Baghi-Nasrabadi, A. (2005). Social cohesion and public participation (perspectives, reinforcing factors, risks and solutions). *Journal of Hasun*, 6, 187-165. (Persian).
- Chawla, L. & Heft, H. (2002). Children's competence and the ecology of communities: A functional approach to the evaluation of participation. *Journal of Environmental Psychology*, 22, 201-216.

- Driskell, R., Embry, E. & Lyon, L. (2008). Faith and Politics: The Influence of Religious Beliefs on Political Participation. *SOCIAL SCIENCE QUARTERLY*, 89(2), 294-314.
- Emamjomezade, S. J., Mahmoodoghli, R. & Isanejad, O. (2010). A study of relationship Between religiosity and political participation of the students of Isfahan University. *Journal of Political Science*, 21(1), 7-34. (Persian).
- Eivazi, M. R. & Fathi, Y. (2013). Relationship between social participation and social Asset in Imam Khomeini's thought. *Journal of Rahbord*, 66 (22). 37- 59. (Persian).
- Flores, W., Ruano, A. L. & Funchal, D. P. (2009). Social participation within a context of Political violence: Implications for the promotion and exercise of the right to Health in Guatemala. *Health and Human Rights*, 11(1), 37-48.
- Fowler, J. H. (2006). Altruism and turnout. *Journal of Politics*, (68)3, 674-683.
- Fowler, J. H., & Kam, C. D. (2007). Beyond the self: Social identity, altruism, and Political participation. *Journal of Politics*, 69 (3), 813-827.
- Fujiwara, T. (2007). The role of altruistic behavior in generalized anxiety disorder and Major depression among adults in the United States, *Journal of Affective disorders*, 101, 219-225.
- Gerber, A. S., Huber, G. A., Doherty, D. & Dowling, C. M. (2010). Personality and Political attitudes: relationships across Issue domains and political contexts. *American Political Science Review*, 104, 111-133.
- Ghaffari, A. (2012). Explanation of social participation in the central region of Iran, Case study: Markazi province, *Journal of Iranian Association for Cultural Studies and Communication*, 27(8), 116- 141. (Persian).
- Gharehbaghi, F., Vafai, M., Allahyari, A. & Bahrami, E. (2012). An investigation of Independent and simultaneous role of interparental conflict and child temperament in predicting child prosocial behaviors. *Journal of Family Counseling & psychotherapy*, 4, 490- 511. (Persian).
- Gosling, S. D. (2008). *Snoop: What your stuff says about you*, New York: Basic Books.
- Hadjlo, N., Rezaisharif, A., Vahedi, S. (2012). Correlatives of individual identity in high School female students in Ardabil city. *Journal of School Psychology*. 1(2), 21- 38. (Persian).
- Hashemi, S. Z., Fooladian, M. & Fatemiamin, Z. (2009). A study of social and Psychological factors influencing political participation of the people in Tehran. *Journal of Political Science*, 5(1), 199-226. (Persian).
- Kahne, J. E. & Sporte, S. E. (2008). Developing citizens: The impact of civic Learning Opportunities on students' commitment to civic participation. *American Educational Research Journal*, 45 (3), 738-766.
- Lagh-Jones, H. & Moore, S. (2012). Network social capital, social participation, and Physical inactivity in an urban adult population. *Social Science & Medicine*, 74, 1362-1367.
- Loveland, M. T., Sikkink, D., Myers, D. J. & Radclif, B. (2005). Private prayer and civic Involvement, *Journal for the Scientific Study of Religion*, 44(1), 1-14.

- Mager, U. & Nowak, P. (2012). Effects of student participation in decision making at School. A systematic review and synthesis of empirical research. *Educational Research Review*, 7, 38–61.
- Mansurnejad, Z. & Kajbaf, M. B. (2011). The relationship of religious orientation (Intrinsic, extrinsic) and gender with death anxiety among students. *Journal of Researches of Cognitive and Behavioral Science*. 2(1), 55- 64. (Persian).
- MazlounKhorasani, M., Noghani, M. & Khalife, M. (2012). Surviving of the Social Participation of People in Marvdasht City and effective factors in 2008. *Journal of Applied Sociology the University of Isfahan*, 23(1), 50- 80. (Persian).
- Moosavi, S.v., Eslamdoost, F. & ghobaribonab, B. (2011). A study of relationship between documents styles and self-esteem of students. *Journal of Psychology & Education*, 3(2), 85- 101. (Persian).
- Obradovic, j. & Masten, A. S. (2007). Developmental antecedents of young adult civic engagement. *Applied Developmental Science*, 11, 2–19.
- O'Donnell, V. L. & Tobbell, J. (2007). Transition of adult students to higher education: legitimate peripheral participation in a community of practice? *Adult Education Quarterly*, 57, 312- 328.
- Paloniemi, R. & Vainio, A. (2011). Why do young people participate in environmental political action? *Environmental Values*, 20, 397–416.
- Piliavin, J. A. & Charng, H. W. (1990). Altruism: a review of recent theory and research, *Annual Review of Sociology*, 16, 25-65.
- Rosenbaum, J. R., Wellsb, C. K., Viscolib, C. M., Brassc, L. M., Kernanb, W. N. & Horwitzd, R. I. (2005). Altruism as a reason for articipation in clinical trials was independently associated with adherence. *Journal of Clinical Epidemiology*, 58(11), 1109–1114.
- Sayyadi, H., Jamali, R. & Mirghafuori, S. (2007). Relationship between belief in religious teachings of Islam and the emotional intelligence of students. *Journal of Andishe-enovin-e-dini*, 11(3), 145- 172. (Persian).
- SeyyedEmami, K. (2007). Students's political participation: evaluation some of the predictors of political participation. *Journal of Political Science*, 1(2), 59-77. (Persian).
- Shakoori, A. (2007). Theoretical and experimental study of altruistic actions. *Journal of Internal Policy*, 2, 123-153. (Persian).
- Tashakkor, Z. & Moieni, M. R. (2002). Looking at the social capital and development. *Journal of Refah*, 4, 25- 42. (Persian).
- Zettler, I., Hilbig, B. E. & Haubrich, J. (2011). Altruism at the ballots: Predicting political attitudes and behavior. *Journal of Research in Personality*, 45(1), 130-133.

The role of altruistic behavior and religious orientation in predicting social and political participation of high school students in Ardabil

M.R. Molaei¹

Abstract

The aim of this study was to determine the relationship between altruistic behavior and religious orientation in predicting the social and political participation of high school students. The research sample consisted of 395 high school students who were selected through random sampling. To measure the altruistic behavior, religious orientation, social and political participation, questionnaires were used. The results indicated that altruistic behavior and religious orientation (practical) correlate with student's social participation and altruistic behavior is only related to political participation. Also, the results of multiple regression analysis indicated that altruistic behavior and religious orientation determine 21.8 percent of variance of social participation and 11.1 percent of political participation.

Keywords: Altruistic behavior, religious orientation, social participation, political participation.

---

1. Corresponding Author : Faculty Member of Islamic Sciences, University of Mohaghegh Ardabili (mrmolaie@gmail.com)